

ŽEČO ATANASOV

Univerzita Klimenta Ochridského, Sofia

SOCIALISTICKÝ ZPŮSOB ŽIVOTA A ESTETICKÁ VÝCHOVA

Jedním z činitelů, které charakterizují život společnosti, je *estetika*. Je spjata s výsledky materiální i duchovní kultury lidstva, s vymoženostmi v oblasti sociální i s možnostmi lidí vnášet její hodnoty do každodenního života. Estetika má hluboký vliv na pracovní podmínky, ve kterých se uplatňují tvůrčí síly každého člověka, podmiňuje jeho životní způsob i bohatství jeho sociálních vztahů. V našem století je způsob života těsně spjat s výsledky vědeckotechnické revoluce. Nakolik je však těchto výsledků využito, to závisí na tom, jaké jsou ekonomické podmínky společnosti i její ideologie a politika.

Uplatnění *estetických hodnot* je dáno především hospodářskými možnostmi. V třídní společnosti se sice nikomu neodnímá právo používat výsledků technické a kulturní revoluce, avšak musí za to zaplatit; a právě tato stránka určuje míru přístupnosti těchto hodnot. Na základě svého ekonomického postavení si může buržoazie zajistit vysoký stupeň estetizace svého každodenního života, který zůstává pro příslušníky dělnické třídy i ostatních vykořisťovaných tříd nedosažitelný. Socialistická revoluce, která odstraňuje příkrou třídně podmíněnou nerovnost a zajišťuje zvyšování životní úrovně pro všechny společenské třídy, poprvé vytváří podmínky pro to, aby výsledky kultury hluboce pronikly do každodenního života všeho lidu a aby se uskutečnil nezvratný proces všestranné estetizace životního způsobu.

Estetizace života v socialistické společnosti má však ještě daleko větší dosah — je spjata s utvářením osobnosti. Estetika nabývá hlubokého významu mravního. Bulharský básník Geo Milev, zavražděný za protifašistického povstání v roce 1923, napsal: „Člověka musíme chápat především eticky a na prvním místě to platí pro umělce. Není žádné etiky, která by neměla aspekty estetické. Estetika je současně i etikou z toho prostého důvodu, že každý estetický projev, každé umělecké dílo, každé umění je především vyjádřením člověka. . . . Člověk je vše: cíl i sen, krása i láska, umění, duch i bůh.“

Vnášení estetických hledisek do života vytváří podmínky pro formování nové lidské osobnosti, pro výchovu nových kulturních vztahů mezi lidmi, vztahů, které odrážejí nové humánní mravní kvality. Podle tohoto

procesu přetvářejícího celou společnost se také hodnotí veškerá umělecká kultura.

V podmínkách socialistického životního způsobu má estetická výchova *specifické funkce*. Podílí se především na utváření světového názoru nového socialistického člověka. Umožňuje hlouběji si osvojit velké ideály zápasu za nové sociální vztahy, budované na principu rovných práv a povinností, vytváří předpoklady pro vítězství krásy ve všech oblastech lidské činnosti. Estetickou výchovu si nemůžeme představit bez utváření nového vztahu k práci a k socialistickým hodnotám, k vlastenectví a internacionalismu. Její výsledky se zvláště přesvědčivě projevují v péči o člověka, v oddanosti věci socialismu a v boji za upevnění jeho vymožeností. Estetická výchova má hluboký mravní význam a je nerozlučně spjata se zápasem za vítězství dobra a rozumu. Proto chápal Gorkij ve svých dalekosáhlých prognózách estetiku jako etiku budoucnosti.

Prostředků estetické výchovy se bude využívat jinak a jiným způsobem. Prvním a základním prostředkem je svobodná *tvůrčí socialistická práce*. Práce byla v celých lidských dějinách nevyčerpatelným zdrojem estetického a mravního působení. Avšak teprve po vítězství socialistické revoluce, teprve v podmínkách svobodné práce se člověk vyvíjí jako skutečný tvůrčí subjekt pracovní činnosti, kterou je opět dále utvářen tak, že se zároveň stává jejím objektem.

Prostředkem estetické výchovy je také *společenská a politická činnost*. V podmínkách socialistického životního způsobu dostává tato činnost nový smysl vysokými ideály boje za vítězství humanistických principů, za vítězství krásy ve všech oblastech sociálního života. Novým způsobem a k novému společensky významnému cíli slouží také *osvojování estetických znalostí*, které se uskutečňuje v různých školských i mimoškolských vzdělávacích zařízeních.

Zvláštního obsahu nabývá jako prostředek estetické výchovy také *vztah k přírodě a ke kulturnímu prostředí*. Boj za tvorbu a ochranu prostředí nemá jen aspekt utilitaristický nebo ekologický, ale je spjat s cíli mravními a estetickými. Příroda vždy byla a vždy zůstane primárním a nenahraditelným prostředkem utváření osobnosti i prostředkem výchovy estetického vztahu k životu. Poměr k přírodě rovněž stojí u kořene vztahu jedince k jevům kulturního prostředí, k jevům, které obohacují svět kolem nás o nové hodnoty.

Nejsilnějším prostředkem estetické výchovy je přirozeně *umění*. V podmínkách socialistické demokratizace života se stává jedním z hlavních prostředků k ovlivnění a k obohacení estetického vnímání a estetických citů, prostředkem k rozvoji estetického hodnocení a vkusu i prostředkem k podpoře tvůrčí umělecké činnosti. Díky správné a pedagogicky zdůvodněné koncepci estetické výchovy je dána možnost pro využití všech druhů a žánrů umění; také díla užitého umění pronikají do každodenního života pracujících. Design se stává součástí světa kolem nás, znakem pracovního prostředí, sídlišť, bytové kultury i znakem předmětů každodenního používání. Umělecká díla přispívají svým ideovým obsahem k výchově nového osvětového názoru. Nejde přirozeně jen o ideové podněty, ale i o stálou materiální a duchovní atmosféru, která obohacuje sféru emocionální

a dává vzniknout uspokojení z úspěchů společnosti i jednotlivců, vyvolává radost a štěstí na základě pocitu získané svobody.

Proto rozhodl Ústřední výbor Bulharské komunistické strany již na IX. sjezdu v roce 1971 rozpracovat jako významný úkol *Všeobecný program estetické výchovy mládeže a dospělých*. Tento program byl připraven a schválen na zvláštním zasedání Výboru pro kulturu v roce 1975 a funguje jako zvláštní dokument, který je dále zdokonalován. Program je založen na těchto šesti hlavních principech:

1. *Komunistická ideovost a stranickost*. Tento princip stanoví cíl estetické výchovy v podmínkách rozvinuté socialistické společnosti. Požaduje jasnou diferenciaci mezi buržoazní a socialistickou kulturou a podřízení všech prostředků estetického působení cílům a úkolům komunistické výchovy.

2. *Všeobecnost*. Program platí pro všechny členy socialistické společnosti bez ohledu na jejich příslušnost k určité sociální skupině, stejně jako pro občany všech věkových vrstev.

3. *Kontinuita*. „Estetická výchova každého člověka“, praví se v Programu, „má začít od narození a pokračovat v průběhu celého života. Nemělo by docházet k narušování vazeb mezi jednotlivými součástmi tohoto systému. Práce v každé etapě by měla být přirozeným pokračováním činnosti v etapě předcházející.“

4. *Komplexnost*. Tento princip vyžaduje všestranné estetické působení všech prostředků, jako je práce, umělecká kultura, vzdělání, volný čas, výchovná činnost v rodině, organizace denního režimu, estetizace sociálních vztahů, zvyšování kultury osobního chování ad.

5. *Koordinace*. Vyžaduje se sjednocení podnětů a činností všech společenských organizací a institucí, uměleckých svazů, školy i rodiny. Činnost všech partnerů má být sjednocena společným cílem estetické výchovy.

6. *Aktivita*. Požaduje se všeobecná podpora estetické činnosti, aktivní využití jejích výsledků v materiální i duchovní oblasti, snaha po tvorbě nových estetických hodnot v práci, v umění i v životě.

V Programu jsou podrobně rozpracovány úkoly, které se mají uskutečnit v oblasti umělecké kultury (na úseku literatury, výtvarného umění, hudby, divadla, filmu i tance), v oblasti práce a především v oblasti vzdělávání. Uvádějí se úkoly rodiny, dětských, mládežnických a masových organizací i armády.

Ve shodě s požadavky Programu došlo ke stálému zlepšování *výuky v mateřských školách a ve školách vůbec*. Zvláštní důraz se položil na metodické zdokonalování a na přípravu učitelů. Rozšířilo se vyučování v estetickovýchovných předmětech až do konce střední školy, současně se využilo možnosti fakultativního vyučování žáků se zvláštními vlohami a zájmy. Rozšiřuje se také příprava teoretická. Do deváté třídy všeobecně vzdělávací polytechnické střední školy byl zaveden předmět „estetické výchovy“, který se obírá otázkami estetiky v mimoumělecké oblasti — v přírodě, ve společenském prostředí, v práci, v kulturním chování atd.; do desáté třídy se zavádějí „základy estetiky“, které se zabývají otázkami umění. Studium estetiky se zavádí také na středních odborných školách a na některých vysokoškolských oborech, a to nejen humanitních, ale i technických.

Mohutným rozvojem prochází *dětská umělecká tvorba*, kterou nejlépe dokumentují časté soutěže dětské umělecké tvořivosti. Tyto soutěže mají rovněž široký mezinárodní dosah především organizováním dětského hnutí „Vlajka míru“, které se na podnět Bulharska pořádá každé dva roky. Hlubokým smyslem socialistického životního způsobu je široká tvořivost lidových mas. Program její podpory je programem triumfu krásy, estetizace a humanizace života pro rozvoj vítězných sil člověka, který usiluje o světovou budoucnost, o beztřídní společnost a mír a o šťastný a radostný zítřek.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ СПОСОБ ЖИЗНИ И ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ

Статья занимается анализом функцией эстетического воспитания в условиях социалистического способа жизни. Автор показывает, каким образом эстетическое воспитание действительно помогает формировать мировоззрение и моральные качества социалистической личности, как напр. отношение к обществу и его ценностям, отношение к людям и к труду и отношение к естественной и культурной среде.

В Болгарии был в 1975 году принят основной политический документ являющийся исходным пунктом единой концепции эстетического воспитания во всем обществе. Главными принципами этой концепции коммунистическая идейность и партийность, непрерывность, комплексность, координация и активность. Вся эта деятельность ведёт к развитию творческих способностей народа и эстетизации и гуманизации жизни общества.

DIE SOZIALISTISCHE LEBENSWEISE UND DIE ÄSTHETISCHE ERZIEHUNG

Der Artikel analysiert die Funktion der ästhetischen Erziehung unter den Bedingungen der sozialistischen Lebensweise. Der Autor zeigt, wie effektiv die ästhetische Erziehung bei der Gestaltung der weltanschaulichen und moralischen Qualitäten der sozialistischen Persönlichkeit hilft; sie formiert ihre Beziehungen zu der Gesellschaft und ihren Werten, zu den Leuten und der Arbeit, sowie zum Natur- und Kulturmilieu. In der Bulgarischen Volksrepublik wurde im Jahre 1975 ein politisches Grunddokument angenommen, das als Ausgangspunkt einer einheitlichen Konzeption der ästhetischen Erziehung in der ganzen Gesellschaft gilt. Die Hauptprinzipien dieser Konzeption bilden kommunistischer Ideengehalt und Parteilichkeit, Allgemeingültigkeit, Kontinuität, Komplexheit und Koordinierung. Diese ganze erzieherische Aktivität soll in der Entfaltung schöpferischer Fähigkeiten des Volkes und in der Ästhetisierung und Humanisierung des Lebens der Gesellschaft ausmünden.